

Πρόλογος

Μόνο οι δύσκολοι δρόμοι οδηγούν στη σωτηρία της Ελλάδας

Οι Έλληνες είναι εκείνος ο λαός ο οποίος, μεταξύ όλων των λαών του δυτικού αναπτυγμένου κόσμου, αισθάνεται περισσότερο δυστυχιμένος αλλά και έχει την πιο ζοφερή και απαισιόδοξη εικόνα για το μέλλον του και για το μέλλον της χώρας του. Η Ελλάδα είναι η χώρα εκείνη η οποία, μεταξύ όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας στον γενικό πληθυσμό αλλά και το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας στους νέους. Είναι η χώρα εκείνη την οποία από το 2010 μέχρι σήμερα έχουν εγκαταλείψει σχεδόν 500.000 πολίτες της, στη συντριπτική πλειοψηφία τους νέοι, νεότεροι των σαράντα ετών. Δηλαδή, την έχει εγκαταλείψει το πιο παραγωγικό και δυναμικό τμήμα του πληθυσμού της. Η Ελλάδα είναι η χώρα με το μεγαλύτερο εξωτερικό δημόσιο χρέος στον κόσμο ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της, μια χώρα που ζει υπό τη διαρκή απειλή μιας συντριπτικής χρεοκοπίας της οικονομίας της. Η Ελλάδα είναι η χώρα όπου κανείς δεν επενδύει και κανείς δεν προγραμματίζει μακροπρόθεσμα για το μέλλον. Και όλα αυτά συμβαίνουν διότι είναι μια χώρα που δεν πιστεύει στον εαυτό της και

διότι η κοινωνία της και ο λαός της βρίσκονται στην πιο βαθιά ιδεολογική και αξιακή σύγχυση.

Ο τρόμος αλλά και η απαισιοδοξία που χαρακτηρίζουν τον ψυχισμό της ελληνικής κοινωνίας δεν είναι, συνεπώς, αδικαιολόγητα. Σε μεγάλο βαθμό, εκφράζουν και αντανakλούν το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία, ως συλλογικό σώμα, δεν μπόρεσε να αντιληφθεί ποιος ήταν ακριβώς ο λόγος για τον οποίο βρέθηκε από την επίπλαστη ευημερία της πριν από το 2010 περιόδου στην κρίση που συνεχίζεται για οκτώ χρόνια τώρα και της οποίας η έξοδος δεν είναι ακόμη ορατή. Μόνο που η κρίση αυτή δεν εκδηλώθηκε ως κεραυνός εν αιθρία. Ήταν, αντιθέτως, το αποτέλεσμα της παρατεταμένης –επί δεκαετίες– αδυναμίας της ελληνικής κοινωνίας να αντιληφθεί ποια είναι η διεθνής πραγματικότητα μέσα στην οποία εντάσσεται και πώς μπορεί μια κοινωνία να προοδεύσει και να ευημερήσει στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας και της παγκοσμιοποίησης. Δυστυχώς, η πρόοδος στις συγκεκριμένες συνθήκες απαιτούσε πράγματα τα οποία δεν ήταν συμβατά με τις πυρηνικές αξίες της όψιμης νεοελληνικής κοινωνίας και, επιπλέον, δεν ήταν και κατανοητά από αυτήν. Μόνο που αυτή η αδράνεια και η αδυναμία των Νεοελλήνων να αντιληφθούμε, να αντιδράσουμε και να κινηθούμε προς τη σωστή κατεύθυνση είναι, πλέον, πηγή τεράστιων κινδύνων για τη χώρα και το έθνος μας.

Διανύουμε μια περίοδο κοσμογονικών μεταβολών στις οποίες εάν δεν μπορείς να συμμετάσχεις πρωταγωνιστικά ως δημιουργός των αλλαγών, είναι μοιραίο να συμμετάσχεις υφιστάμενος τις συνέπειες των αλλαγών, ως θύμα τους. Η παρούσα κρίση της χώρας, όσο τρομερή και αν φαντάζει και με όσο οδυνηρό τρόπο και αν βιώνεται από τον ελληνικό λαό,

στην πραγματικότητα δεν είναι παρά μόνο μια πρόγευση των δεινών στα οποία είναι δυνατόν να οδηγήσει η εθελούσια επιλογή του ρόλου του «θύματος» από έναν λαό. Όμως, αυτή η «αυτοθυματοποίηση» της χώρας μέσω της παρακμής της, της αποδιοργάνωσής της και της κοινωνικο-οικονομικής καθήλωσης και κατάρρευσής της είναι μια προοπτική την οποία οι συγγραφείς του βιβλίου αυτού δεν μπορούν επ' ουδενί να αποδεχτούν – ό,τι και αν κάτι τέτοιο μπορεί να συνεπάγεται. Από την άποψη αυτή, το ανά χείρας βιβλίο είναι η συμβολή τους, μέσω της διατύπωσης των δικών τους προτάσεων, στην προσπάθεια για τερματισμό της ελληνικής «αυτοθυματοποίησης», δηλαδή στην προσπάθεια για αλλαγή πορείας και για ψυχική, ηθική, ιδεολογική και κοινωνικο-οικονομική ανάταξη της χώρας, με βάση, αν μη τι άλλο, την ενεργοποίηση του αισθήματος αυτοσυντήρησης του ελληνικού λαού, αλλά και την αφύπνιση του συλλογικού αισθήματος ευθύνης των σημερινών Ελλήνων για την ιστορική επιβίωση του ελληνικού έθνους.

Η ραγδαία παρακμή ενέσκηψε στην Ελλάδα υπό πολλές μορφές: ως ηθική, ως ιδεολογική, ως πολιτική και ως οικονομική κρίση. Το ξεπέρασμά της δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο με την προσπάθεια, από όλους εμάς, στα ίδια ακριβώς πεδία στα οποία αυτή ενέσκηψε: αλλάζοντας τον κώδικα των ηθικών μας αξιών, ξεκαθαρίζοντας την ιδεολογία με την οποία προσλαμβάνουμε και ερμηνεύουμε τον κόσμο, μετασχηματίζοντας την πολιτική μας πράξη, αναμορφώνοντας και ισχυροποιώντας την οικονομία μας. Εάν υπάρχει ένας κεντρικός λόγος για τον οποίον στα οκτώ τουλάχιστον τελευταία χρόνια δεν καταφέραμε να τα κάνουμε όλα αυτά, θα μπορούσαμε να τον εντοπίσουμε στο γεγονός της πατροπαράδοτης συλλογι-

κής αδράνειας, δηλαδή στην αναμονή της έξωθεν σωτηρίας και της έλευσης του «από μηχανής θεού». Οι Έλληνες αναλώθηκαν επί οκτώ χρόνια στο να συμφωνούν ή να διαφωνούν με την τρόικα, χωρίς να έχουν να προτείνουν τίποτα εξ ιδίων για μια υπόθεση που αφορούσε αυτούς και μόνον αυτούς. Αναλώθηκαν επίσης στο να ελπίζουν, με μια θρησκευτικής χροιάς πεποίθηση, ότι οι συνθήκες της πραγματικότητας θα μπορούσαν να μεταλλαχθούν και η χώρα να βγει από τη βαθιά κρίση και να εισέλθει και πάλι σε μια διαδικασία ανάπτυξης και σταθερότητας, χωρίς να αλλάξουν τίποτα οι ίδιοι στον τρόπο με τον οποίο συλλογικά και ατομικά δρουν ως πολιτικά υποκείμενα και ως οικονομούμενα άτομα και ομάδες. Εάν, συνεπώς, το ανά χείρας βιβλίο χαρακτηρίζεται από κάποια κεντρική ιδέα, η κεντρική αυτή ιδέα είναι πως όσο ο Έλληνας συνεχίζει να βλέπει τον εαυτό του μέσα στον κόσμο με τον ίδιο και απαράλλαχτο τρόπο όπως τις πολλές τελευταίες δεκαετίες, τότε όλα εκείνα που ελπίζει ο κοινός ελληνικός νους προσμένοντας ένα καλύτερο μέλλον απλά δεν γίνονται! Η λύση για την Ελλάδα δεν μπορεί να έρθει από το εξωτερικό, από καλούς φίλους ή από άσπονδους εχθρούς, ούτε μπορεί να πέσει από τον ουρανό ως θεία χάρη σταλμένη από τον «από μηχανής θεό» προς μια κοινωνία η οποία «υπέστη» μεγάλες «θυσίες» κυρίως επειδή παρέμεινε ακίνητη και αποσβολωμένη απέναντι στη σκληρή της μοίρα και η οποία γι' αυτόν τον λόγο θα πρέπει τώρα να λυτρωθεί! Η μόνη λύση η οποία μπορεί να υπάρξει για την Ελλάδα –και η οποία, ουσιαστικά, δεν αναζητήθηκε από κανέναν– απαιτεί ως κυρίαρχο στοιχείο της τη ριζική ανατροπή του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο και τον αξιολογούμε καθώς και του τρόπου με τον οποίον πολιτευόμαστε. Μια λύση που, ακόμη περισσότερο,

απαιτεί μια ανατροπή του τρόπου με τον οποίον ενεργούμε στον οικονομικό μας βίο.

Η Ελλάδα μέχρι σήμερα ήταν μια χώρα ανεπαρκώς και ατελώς παραγωγική, μια χώρα δηλαδή η οποία, στην πραγματικότητα, παρέμενε προσανατολισμένη πρωτίστως προς την κατανάλωση. Για τον λόγο αυτόν δε, υπήρξε ως κοινωνία κατά κύριο λόγο παρασιτική, όχι μόνο στην οικονομική της διάρθρωση αλλά, επίσης, στο πνεύμα και στην ψυχοσύνθεσή της. Αυτό είναι που πληρώνει σήμερα με την παρακμή, την καθίζηση αλλά και με τη δημογραφική της απίσχυση. Για να ανορθωθεί η Ελλάδα, θα πρέπει να βαδίσει προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση: να μετασηματιστεί σε μια χώρα παραγωγική, πράγμα που προϋποθέτει πως θα πρέπει να γίνει προηγουμένως μια χώρα πνευματικά υγιής, η οποία θα αγαπάει την παραγωγική δημιουργία περισσότερο από την καταναλωτική χρήση και για τον λόγο αυτόν, επειδή ακριβώς θα προσβλέπει στο μέλλον, θα μπορεί να το ατενίζει με αισιοδοξία και αυτοπεποίθηση. Μια χώρα, δηλαδή, που θα στηρίζεται στη δική της εσωτερική δύναμη και θα μπορεί να δει κατάματα την πραγματικότητα. Να την καταλάβει και να την αποδεχτεί έτσι όπως είναι και όχι όπως θα ήθελε να είναι. Με την έννοια αυτή, το να λέει κανείς ότι η Ελλάδα πρέπει να καταστεί ένας αποτελεσματικός παραγωγικός μηχανισμός δεν αποτελεί μια στεγνή οικονομίστικη παρότρυνση. Είναι, αντίθετα, μια παρότρυνση για να αλλάξει τον ηθικό και τον αξιακό της κώδικα, για να αλλάξει τον τρόπο που βλέπει τον κόσμο μέσα από έναν πνευματικό και υπαρξιακό μετασηματισμό. Είναι ένα κάλεσμα στον έλληνα πολίτη να γίνει ενεργός πρωταγωνιστής, αντί να είναι κακόπιστος παθητικός θεατής, των εξελίξεων που αφορούν αυτόν τον ίδιο αλλά και το μέλλον των παιδιών του.

Ο χώρος της οικονομικής ανάλυσης δεν είναι στεγανοποιημένος από την επικρατούσα νοοτροπία ή, καλύτερα, στάση ζωής. Εάν, λοιπόν, υπήρξε και στον εν λόγω χώρο κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό κατά την οκταετία της κρίσης, αυτό είναι ότι και στην οικονομική ανάλυση, ακόμη και σε ακαδημαϊκό επίπεδο, επικράτησαν κυρίως οι ίδιες δοξασίες που επικράτησαν και στον χώρο της «απλοϊκής σκέψης» και της «κοινής γνώμης». Και, μάλιστα, στις πιο λανθασμένες και άστοχες παραλλαγές τους! Το ότι συνέβη κάτι τέτοιο δεν αποτελεί, βεβαίως, ένα τυχαίο γεγονός. Δεν είναι μια απλή αδυναμία της εγχώριας θεωρητικής σκέψης να συλλάβει τον κόσμο σωστά. Στην πολλοστή επανάληψη ενός πανάρχαιου φαινομένου που παρατηρείται σε κοινωνίες που αποστρέφουν, λόγω ψυχικής αδυναμίας, το πρόσωπο από την πραγματικότητα, οι απόψεις που κυριάρχησαν ήταν οι πιο «βολικές», οι πιο «ευχάριστες», οι πιο «υποσχόμενες» και οι λιγότερο απορριπτές από την ευρεία κοινή γνώμη και τις επικρατούσες σε αυτήν διαθέσεις. Κυριάρχησαν δε για δύο λόγους: αφενός, διότι απέφευγαν να καταλογίσουν τις ευθύνες για την κρίση και την καταστροφή στον κύριο ένοχο, που είμαστε συλλογικά όλοι εμείς, δηλαδή η ελληνική κοινωνία – και, εάν όχι εν συνόλω, τουλάχιστον η ισχυρή πλειοψηφία της. Αφετέρου, διότι απέφευγαν να προβάλουν και, κυρίως, να απαιτήσουν τις δύσκολες επιλογές που ήταν απαραίτητες για να σταματήσει η κατιούσα πορεία της χώρας.

Σε αντίθεση με όλα τα παραπάνω, τα άρθρα που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο, γραμμένα στην περίοδο από το 2008 μέχρι σήμερα, απευθύνονται σε εκείνους που έχουν αντιληφθεί ότι συνιστά όρο επιβίωσης το να κατανοούμε και να αποδεχόμαστε την πραγματικότητα ως έχει και όχι όπως θα

επιθυμούσαμε να είναι και ότι μόνο οι δύσκολοι δρόμοι μπορούν να μας οδηγήσουν στη σωτηρία της πατρίδας μας. Ελπίζουμε να είναι ότι οι ιδέες που παρουσιάζονται εδώ θα αποτελέσουν τροφή για δημιουργική και παραγωγική συζήτηση, για θέματα που δεν συζητούνται και από τα οποία ως κοινωνικό σύνολο, τα τελευταία κρίσιμα χρόνια, προτιμήσαμε να αποστρέψουμε την προσοχή μας γιατί δεν ήταν αρεστά. Δυστυχώς ή ευτυχώς όμως, αυτά τα δύσκολα θέματα είναι εκείνα στα οποία θα πρέπει να επικεντρωθούμε για να βρούμε τις απαραίτητες για την εθνική και συλλογική μας επιβίωση απαντήσεις.

Κωνσταντίνος Γάτσιος και Δημήτρης Α. Ιωάννου
Σεπτέμβριος 2019